

Av frukterna känner man trädet

Vänsterns senaste försök att förklara, försvara och förneka kommunismens folk mord har på nytt visat att ryktet om ideologiernas död är överdrivet. Men kommunism och nationalsocialism är inte de enda levande vålds ideologierna.

Även andra ismer hotar. | av Mats Johansson

”VÅRA STÖRSTA BEKYMMER har sin upprinnelse i något som är lika beundransvärt och sunt som det är farligt – vår otålighet att förbättra villkoren för våra medmänniskor”, skriver vetenskapsmannen Karl Popper (1902–1994) i sin plädering mot den auktoritära utopismen, utförd i klassikern *Det öppna samhället och dess fiender*. Boken, en idékritisk analys av Platon, Hegel och Marx, skrevs i en tid när de totalitära krafterna slet sönder Europa för andra gången detta sekel; Popper inledde skrivandet den dag i mars 1938 när tyskarna anslöt Österrike till det ariska tusenårsriket. Han satte punkt fem år senare, när Röda armén vintern 1943 hade krossat Wehrmacht vid Stalingrad.

I förordet till andra upplagan, daterat 1950, berättar Popper hur den optimism som han hade känt över möjligheterna att besegra de absoluta idéerna övergick i depression efter krigsslutet, när det kalla kriget tog vid. Men efter ett besök i Amerika kände han sig åter hoppfull, sedan han upplevt ”människors längtan att befria sig och sina själar från auktoritetens och fördomarnas förmyndarskap.”

DET VAR ONEKLIGEN möjligheternas tid, 50-talet. Vi kände det, vi som föddes då, utan fyrtyotalisternas krigsneuroser. Nazism och kommunism hade slagits tillbaka. Diktatorernas visioner av paradiset på jorden, med vilka man hade kunnat bedra så många så länge, skulle ersättas av marknadstillväxt och reformism, ”piecemeal engineering” som Popper med ett av sina nyckelbegrepp kallade den sociala ingenjörskonsten. Säg vad man vill om detta vardagens politiska hantverk, men nog hade det mer att erbjuda mänskligheten än de revolutionära drömmar som för många miljoner människor slutade i Auschwitz, Gulag och Laogai.

Enligt Popper började eländet med Platon. Redan 350 år f Kr beskrev denne filosof den inlärda hjälplöshetens princip som ligger till grund för individens underordning under staten/kollektivet/ledaren än idag: ”Den viktigaste principen är att ingen, vare sig man eller kvinna,

någonsin bör vara utan ledare. Ej heller bör någons sinne vänjas vid att låta honom göra något som helst på eget bevåg, vare sig av nit eller på lek. . . Tex bör han bara stå upp, röra sig, tvätta sig eller inta sina måltider, om han blivit tillsagd att göra detta. Kort sagt bör han lära sin själ genom långvarig vana att aldrig ens drömma om att handla självständigt och att bli helt oförmögen till det.”

DENNA MÄNNISKOSYN, som Platon delar med bland andra Lenin och den amerikanska marinkårens *drill sergeants*, hänger logiskt ihop med tanken på den starke mannen, som Platon med Poppers ord såg som ”en stor lagstiftare vars intellektuella krafter och moral skulle förmå göra slut på perioden av politiskt förfall.” Denne statsman skulle vara stigen ur eliten, krigarnas och filosofernas kast, för att kunna hålla de vulgära krämarna och massorna på plats. Just en man på tronen skulle det vara, eftersom Platons skapelsehierarki utgick från en degenereringsprocess där kvinnor och djur hade uppstått ur mannen. Kvinnor, barn, ägodelar och måltider skulle delas gemensamt för att motverka privatisering och kommersialisering. Med censur och indoktrinering styrdes tänkandet rätt. Barnamord var nödvändigt för att ”väktarnas ras måste hållas ren”, ty ”inblandning eller övergång från en klass till en annan är en grov förbrytelse mot staten.” Mänskliga rättigheter fick stå tillbaka för statsnyttan, eftersom ”du skapades för det helas skull och inte det hela för din skull.” Så skulle samhällsförändringen kunna vändas tillbaka till idealtillståndet, den ”hejdade” staten i det stationära samhället, som förbådade guldålderns återkomst.

DETTA KÖRSHEMA återkommer med förbluffande exakthet i 1900-talets folk mords ideologier. De exkluderande ismerna – tribalism, nationalism, sexism, rasism, kommunism, korporativism, religiös fundamentalism, ekologism – bygger alla på politisk ojämlikhet, på att sätta en kategori över andra; stammen, folket, könet, rasen, klassen, yrket, tron, eller som i den

gröna extremismens djur och natur över människan. Mot dessa läror står de inkluderande tankemönstren, liberalism och globalism, som trots allt sprider sig över jorden tack vare två kraftfulla instrument i de individuella rättigheternas tjänst: demokrati och marknadsekonomi.

Priset för denna utveckling är de dödliga ismernas återkomst, ty många grupper har intresse av att tillhöra maktskiktet i den "hejdade" staten, det statistiska samhälle där just deras kategori har makt. Därför ser de demokrati och marknadsekonomi som onda krafter, eftersom förändring, mångfald och konkurrens hotar den egna maktpositionen. Det är ingen historiens slump att ytterligheterna möts i rödbrun kamp mot demokrati och marknad, som Zjuganov och Zjirinovskij i Ryssland (minns Stalin-Hitler-pakten). På Balkan har Milosevic med sitt löfte att återupprätta Storserbien genomfört ett ideologiskt klädbyte från kommunism till extremnationalism som för tanken till franska och italienska socialisters omvändelse till fascismen på 30-talet. Det är heller ingen tillfällighet att det främst är i det efterblivna östra Tyskland som nazistgrupper åter växer upp mitt i Europa. DDR-staten gav ingen träning i mångkulturell samlevnad.

HISTORIEN ÄR ALLTSÅ inte slut. En påminnelse om konsekvenserna av antisemitism ges i Stéphane Bruchfelds och Paul Levines skrift om Förintelsen i Europa 1933–45, *Om detta må ni berätta*, som ingår i det angelägna projektet Levande historia. Dödens historia är temat för en annan högaktuell utgåva, tegelstenen *Kommunistens svarta bok* (red: Stéphane Courtois), i vilken en rad

franska historiker redogör för de röda massmorden på ett sätt som lett till årslånga debatter och bästsäljande upplagor i Frankrike, Tyskland och Italien. Den kan med fördel läsas bredvid Staffan Skotts nyutkomna kortversion *Aldrig mer!* som pedagogiskt beskriver vad som hände i Lenins och Stalins Sovjetunionen, Maos Kina och Pol Pots Kambodja. Denna skrift borde sättas i händerna på alla gymnasieelever, men även unga och gamla kommunister som nu med den drucknes envishet hävdar att de inte har någon skuld eftersom deras lära aldrig har förverkligats, bara utnyttjats som förevändning av sådana som utfört dåd "i kommunismens namn".

EN SÅDAN REVISIONIST är riksdagsledamoten Kalle Larsson (k), som provade tricket i en debatt mot mig i Rapports morgonprogram för en tid sedan; riktig kommunism har inte funnits. Det påminner mig om det amerikanska talesättet om folk som till skillnad från Larsson förnekar att de är kommunister: if it walks like a duck, and talks like a duck – than it's probably a duck.

Om alla kommunistpartier tar makten med våld och sedan inför diktatur, i enlighet med marxism-leninismens princip om "proletariatets diktatur", ligger det nära till hands att tro att de förverkligar kommunismen, inte bara agerar i dess namn.

Av trädet känner man frukten.

Mats Johansson (mats.johansson@svensktidskrift.se) är förutom redaktör för denna tidskrift bla kolumnist i Svenska Dagbladet och författare till *De svarta åren. Minnen från andra sidan* (Timbro, 1998).

Svensk Tidskrift

Har du missat något nummer av Svensk Tidskrift?

Vi har en begränsad upplaga av de två senaste årens utgivning (förutom nummer 4/1997) som vi säljer billigt.

För enstaka nummer betalar du 20 kronor. Vill du köpa utgivningen för ett helt år tar vi 100 kronor, och för två år 150 kronor. För 70 kronor får du också en inbindningspärm.

Skriv, ring eller faxa in din beställning. Adress och telefonnummer finns i tidskriftens innehållsförteckning. Det går naturligtvis också bra att skicka e-post till mimmi.krstic@svensktidskrift.se.

Journalistik som inte dör

Tror du att idéer spelar roll?

Då är det säkrast att du börjar prenumerera på Svensk Tidskrift.

Vi ger dig inblick i samhällets idédebatt, en kvalificerad samtidsanalys och politisk journalistik.

Vår idé är enkel. Vi tror att människan spelar roll!

Vår åsikt är enklare. Vi tror på ett friare och civilare Sverige!

Svensk Tidskrift Prenumeration: 295 kr. Studentpris: 100 kr.

Tidskriften utkommer med sex nummer årligen. Sätt in pengarna på post- eller bankgiro med namn och adress på talongen. Eller skicka e-post till: prenumeration@svensktidskrift.se.

Postgiro: 7 27 44-6. Bankgiro: 575-7620.